

افت صادرات ایران به افغانستان

تا پنج سال گذشته ارزش صادرات ایران به افغانستان به ۲ میلیارد دلار می‌رسید اما این رقم در سال ۱۴۰۲ به یک میلیارد و ۶۸۰ میلیون دلار افت کرد. حسین محمدیان، عضو هیئت‌رئیس اتاق مشترک بازرگانی ایران و افغانستان در گفت‌وگو با ایننا شرحی از آخرین وضعیت تجارت دو کشور ارائه کرد و گفت: تا پنج سال گذشته ارزش صادرات ایران به افغانستان به ۲ میلیارد دلار می‌رسید اما این رقم در سال ۱۴۰۲ به یک میلیارد و ۶۸۰ میلیون دلار افت کرد، با این حال تمام آنچه به کاهش صادرات ایران به افغانستان انجامیده برآمده از عوامل داخلی نیست و موضوعی مانند تغییر حاکمیت در افغانستان در کاهش صادرات ایرانی‌ها به این کشور به‌طور ویژه تأثیرگذار بوده است؛ در داخل کشور هم موضوع پیمان‌سپاری و رفع تعهدات ارزی به افت صادرات ایران به افغانستان انجامیده و مانع از بالفعل شدن همه پتانسیل‌هایی شده که در تجارت دو کشور وجود دارد.

کامیون‌های اسقاطی از ناوگان خارج نشد

در شرایطی که هیچ کامیون اسقاطی از ناوگان خارج نمی‌شود، ورود کامیون‌های جدید و نوسازی هیچ دردی را دوا نمی‌کند. به گفته سیدجلال موسوی، نایب‌رئیس کانون انجمن صنفی کامیونداران همان کامیون‌هایی که گواهی اسقاط آنها به صورت جعلی فروخته شد، در حال حاضر در بنادر بازرگاری می‌کنند. او در گفت‌وگو با ایننا درباره نوسازی ناوگان باری و ورود ۲۷ هزار کامیون کمتر از ۵ سال کارکرده به کشور اظهار داشت: در شرایطی که هیچ کامیون اسقاطی از ناوگان خارج نمی‌شود، ورود کامیون‌های جدید و نوسازی هیچ دردی را دوا نمی‌کند و این مدل نوسازی هنر نیست. او گفت: در مقطعی ۲۰ هزار دستگاه کامیون وارد کشور شد و قرار بر این بود که واردات کامیون منوط بر اسقاط یک کامیون دیگر باشد اما در همین حوزه هم شاهد زد و بندهایی بودیم؛ به طوری که یک گواهی اسقاط چند بار به فروش رسید و همین باعث شد که این شرط را بردارند.

مشکلات ممنوعیت واردات چینی

عدم واردات چینی و بلور به کشور مشکل‌آفرین شده است. غلامرضا صفرنژاد، رئیس اتحادیه چینی و بلور تهران در گفت‌وگو با ایننا گفت: در ساخت محصولات داخلی چینی، بلور و آرکوپال از دانش‌بنیان‌ها استفاده زیادی می‌شود و ما در اتحادیه چینی و بلور این موضوع را به‌طور جدی پیگیری خواهیم کرد. او افزود: به صورت کلی در حوزه مالیات و بازرسی‌ها با چالش‌های زیادی روبه‌رو هستیم که از مدیران بالادست در وزارت صمت و وزارت اقتصاد و دارایی درخواست داریم این مشکلات را به حداقل برسانند تا بتوانیم به روند کار سرعت و شتاب بیشتر ببخشیم. رئیس اتحادیه چینی و بلور تهران، گفت: در مورد مالیات بر ارزش افزوده هم باید این موضوع در نظر گرفته شود که چینی و بلور کالای سرمایه‌ای نیستند و از جمله نیازهای جامعه به شمار می‌روند و اینکه عمده مصرف کالاهای تولیدی صنف ما در سبد جهیزیه نوزادان است.

نگاه کارشناس

انتقاد کامران وکیل فعال معدنی از تورم قوانین و دخالت‌های دولتی:

نه واردات ساده است، نه صادرات

هم‌نمی‌کشد.

با این وجود تاسیس کارخانه‌های جدید تولید در بخش صنعت و معدن چه توجیهی دارد؟

توسعه فعالیت نته‌تها در تولید بلکه در حوزه تجارت هم متوقف شده است. هیچ کارخانه جدیدی در کشور احداث نمی‌شود، مگر در صنایع رانتی و بر خوردار از وام‌های ارزان قیمت و صناعی که از همان ابتدا ورشکسته بوده‌اند.

این امر در صنایع معدنی محسوس است؟ آیا می‌توان مثالی برای آن زد؟

در صنایع معدنی این امر کم نیست. کشور شاهد کارخانه‌هایی است که در مناطق خشک و کویری ساخته شده است اما با معضل آب و فرونشست دشت‌ها مواجه هستند. این صنایع در زمستان‌ها گاز ندارند و در تابستان‌ها برق‌شان قطع می‌شود. از سوی دیگر این کارخانه‌ها محصول قابل صادرات هم ندارند؛ مانند صنعت سیمان. با این وجود هر بار یک کارخانه ورشکسته سیمان با ۲۰ درصد از ظرفیت در کویر مشغول به فعالیت است و چندین کارخانه دیگر در کنار آن کارخانه هم در حال احداث هستند. واحدهای دولتی هم با افتخار می‌گویند در آن منطقه، چندین کارخانه در دست احداث دارند.

این کارخانه‌ها چه هدفی تاسیس شده‌اند؟

مشخص است که این صنایع از وام‌های ارزان قیمت استفاده می‌کنند و مدیران آن‌ها هم به فکر حقوق خود هستند نه سود نهایی و توسعه آن صنعت و کسب‌وکار. تورم قوانین منجر شده جریان تولید و تجارت در کشور تقریباً متوقف شود؛ صناعی که در حال حاضر مشغول به فعالیت هستند، صناعی‌اند که بسیار قبل‌تر بنیانگذاری شده‌اند و اکنون کسی نمی‌داند آن‌ها سودده هستند یا زیان‌ده شده‌اند. اطلاعات شفافی هم برای این مسئله وجود ندارد تا سنگ محک صنایع و دلیل متقن برای قانونگذاری صحیح شود. وقتی در بورس اطلاعات شفافی نیست، در عرصه‌های دیگر نیز اطلاعات شفاف نیستند. همه این‌ها زیان‌هایی هستند که اقتصاد ایران در کثرت قوانین و تغییرات پیش‌بینی نشده متحمل می‌شود. مثلاً در بحث حقوق دولتی، منابع طبیعی و محیط زیست مشکلاتی وجود دارد. وقتی کلیت اقتصاد آفت‌زده شود، در تمام موارد مشکلاتی به وجود می‌آید.

آیا قوانین حمایتی که طی ۱۷ سال گذشته در مجلس به رشته تحریر درآمده‌اند کار برتری می‌دهند؟

قوانین حمایتی در صنایع معدنی وجود ندارد. به نظر من بهترین حمایتی که دولت می‌تواند از صنایع کند این است که حداقل برای مدتی از دخالت در صنعت بپرهیزد و اجازه تثبیت روانی دهد.

کدام قوانین دست‌وپاگیر تولید شده‌اند؟

همه این عوامل ذکر شده دست‌وپاگیر است. در بسیاری از کشورهای موفق جهانی، عمق دخالت دولت در اقتصاد کم است اما دولت ایران جزو دولت‌های بسیار مداخله‌کننده در اقتصاد است. قوانین بخش معدن مانند قوانین تجارت، قوانین تنظیم‌گری، قوانین ارزی، قوانین ساخت و ساز و بقیه موارد، دست‌وپاگیر است. ایران دولتی دارد که از میانگین جهانی ۱۰۰ درصد بزرگ‌تر است. تعداد نیرویی که باید در دولت ایران شاغل باشد یک میلیون است. کشور چین، تنها چهار میلیون شاغل دولتی دارد و کشورهای اتحادیه اروپا همگی با هم چهار میلیون کارمند دولتی دارند. ایران هم چهار میلیون کارمند دولتی دارد. اگر بدون در نظر گرفتن ایده‌آل‌گرایی نگاه کنیم، دولت باید تعداد کارمندان خود را به یک چهارم برساند. تصور کنید حجم دولت یک چهارم شود، اوضاع بهتر می‌شود. مادامی که این اتفاق رخ ندهد و حجم دولت، قانون، بخشنامه و ضوابط ارگان‌های دولتی این قدر زیاد باشد، نمی‌توان امیدوار بود.

راهکار چیست؟

ما به انقلاب اقتصادی و کوچک‌تر شدن دولت و کاهش قوانین نیازمند هستیم. به تمام شدن دوره فرسایشی تحریم نیازمند هستیم. پیش از این به غرب پشت کردیم و با شرق دست دوستی دادیم اما متوجه شدیم که کشورهای شرقی مانند چین هم در قضیه جزایر سه‌گانه از امارات حمایت کردند یا روسیه ایران را بدون حمایت تنها گذاشت. ایران باید با دنیا آشتی کند تا بتواند از توسعه‌صحت کند. با وضعیت فعلی، هیچ امیدی به اقتصاد ملی نیست و با عوض کردن یک یا دو قانون چیزی عوض نخواهد شد.

کامران وکیل، فعال حوزه معدنی معتقد است که تورم قوانین به دلیل بزرگ بودن دولت و دخالت‌های آن در همه بخش‌های اقتصاد رخ می‌دهد. به گفته او در صورتی که دولت از دخالت‌های بی‌مورد دست بکشد، قوانین زیاد و گاه‌آ ضد و نقیض تنظیم نمی‌کند. او می‌گوید: تورم قوانین منجر شده جریان تولید و تجارت در کشور تقریباً متوقف شود. صناعی‌ها که در حال حاضر مشغول به فعالیت هستند، صناعی‌اند که بسیار قبل‌تر بنیانگذاری شده‌اند و اکنون کسی نمی‌داند آن‌ها سودده هستند یا زیان‌ده شده‌اند. اطلاعات شفافی هم برای این مسئله وجود ندارد.

با توجه به اینکه کثرت قوانینی در بخش صنعت و معدن ایران باعث شد که سال گذشته مجلس بیش از ۲۴۵ قانون منسوخ کند، آیا مشکلات بوروکراتیک در بخش معدن از بین رفت؟

در خصوص بحث تورم قوانین، امر تورم غیرطبیعی نیست. اقتصاد به دلیل مختصات خود در ادوار زمانی و جغرافیایی مختلف گاهی نیازمند قوانین مختلفی است و سیاست‌گذار هم گاهی مجبور می‌شود سیاست‌های انبساطی وضع کند و گاهی دیگر دست به سیاست‌های انقباضی می‌زند. همچنین گاهی باید سیاست‌های تشویقی و گاهی تهدیدی وضع کند. این ماهیت اقتصاد است. مسئله معدن این است که این سیاست‌ها درست تنظیم نمی‌شوند؛ مثلاً اگر در دهه ۷۰ و اوایل دهه ۸۰ دولت جایزه‌های صادراتی به صادرکنندگان برتر می‌داد، از اواخر دهه ۸۰ بعد، عوارض صادراتی وضع کرد. دلیل عمده هم سیاست غلط دولت در بحث انرژی و پیرانه‌ها بود. مثلاً دولت می‌دید که یک محصول معدنی با بنزین، برق و گازوئیل ارزان تولید و صادر می‌شود. بعد دولت استدلال می‌کرد که تمام نهاده‌های تولید را با یک پنجم قیمت جهانی در اختیار تولیدکننده قرار داده است بنابراین تصور می‌کرد می‌بایست مبلغی از صادرکننده دریافت کند زیرا در غیر این صورت، صادرات با این روش، به‌زعم دولت همان صادرات سوخت ارزان بود.

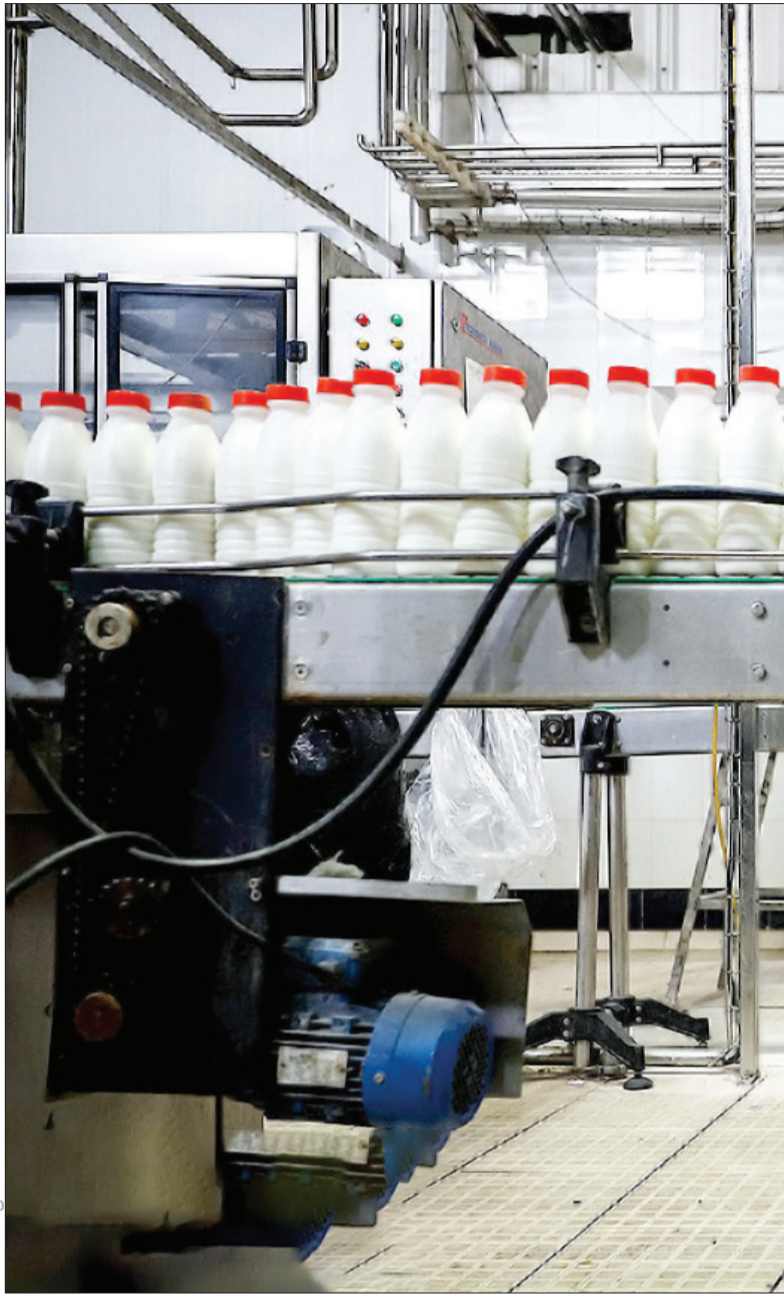
علت اصلی به وجود آمدن تورم قوانین چه بوده است؟

علت‌العمل تورم قوانین، دخالت بسیار زیاد دولت در اقتصاد است. اگر دولت‌ها دخالت اضافه در اقتصاد نکنند، تورم قوانین هم پیش نمی‌آید که یک روز جایزه صادراتی دهند و یک روز عوارض صادراتی بگیرند. دولت می‌تواند به امورات خود بپردازد و اجازه بدهد بازار خودش خود را تنظیم کند اما متأسفانه از آن جایی که بعد از جنگ و در اوایل دهه ۷۰ اقتصاد ایران، شکل دولت‌مآبانه و کمونیستی به خود گرفت، دولت احساس کرد که باید مانند زمان جنگ در تمام زمینه‌ها، اعم از تامین مایحتاج و توزیع سوخت، در واردات و صادرات نیز دخالت کند. از آن جایی که بحث تحریم‌ها هم مانند بحث جنگ بود، دولت بیش از همیشه خود را مکلف دید تا در همه عرصه‌های اقتصادی دخالت کند که منابع و مصارف ارز را کاهش دهد. به همین دلیل در بازار دخالت کرد و همه حوزه‌ها با تورم قوانین مواجه شدند. امروز این قدر قانون وجود دارد که دیگر در کشور نه می‌توان تولید کرد، نه می‌توان تجارت کرد و نه حتی سرمایه‌گذاری کرد.

تبعات بحث تورم قوانین و مشکلات بوروکراتیک در این زمینه تا به امروز چه بوده است؟

قوانین منجر شده که نه واردات ساده باشد و نه صادرات، زیرا واردکننده با بانک مرکزی مواجه است که هیچ قانون و سیستمی برای تخصیص ارز تعریف نکرده است. از سوی دیگر با وزارت‌خانه‌ای مواجه است که در ثبت سفارش کالا از عید تاکنون حداقل ۱۴ بخشنامه داده است. فعالان اقتصادی شب می‌خوابند و صبح می‌بینند تغییری در قوانین به وجود آمده است.

صادرکننده، شب عید متوجه شده است که باید دلار خود را به سامانه نیما تحویل دهد. سامانه نیما هم ۴۰ درصد ارز را از بازار آزاد است. تمام حوزه‌ها، تحت تأثیر قوانین خلق‌الساعه است. سرعت یافتن تولید قانون‌ها بسیار افزایش یافته است. اگر زمانی یک قانون با قانون قبلی مغایرت داشت، دست‌کم قانون جدید یک سال اعتبار داشت. اکنون عمر قوانین جدید به هفته

عکس: ECOIRAN

فعالان اقتصادی با وزارت‌خانه‌ای مواجه هستند که در ثبت سفارش کالا از عید تاکنون حداقل ۱۴ بخشنامه داده است. فعالان اقتصادی شب می‌خوابند و صبح می‌بینند تغییری در قوانین به وجود آمده است

به‌طور خاص، در بخش معدن، عدم تدوین درست قانون، باعث شکل‌گیری برداشت‌های غلط دولتی از آن قانون می‌شود. دولت‌ها برداشت‌های غلطی از قانون می‌کنند و همین برداشت ناصواب، محل اختلاف فعالان اقتصادی با دولت است. حقوق دولتی بازرترین مصداق این مسئله است که همه جزئیات آن در قانون پیش‌بینی شده اما دولت به دلیل هزینه‌های زیاد، به‌دنبال استفاده کامل از حقوق دولتی است و چیزی از خزانه صرف هزینه‌های عمرانی و اجتماعی مناطق معدنی نمی‌شود. اگر ۶۵ درصد این حقوق دولتی طبق این قانون به معادن بازمی‌گشت یا ۱۲ درصد از حقوق دولتی در حوزه منابع طبیعی و محیط‌زیست هزینه می‌شد تا معادنی که با اتمام ذخایر مواجه شده‌اند به حال اولیه بازگردند، بسیاری از مشکلات این بخش حل می‌شد. از سوی دیگر هم در همین قانون حقوق دولتی، کسی که ارزش افزوده بیشتری با استفاده از فناوری ایجاد کرده است، به جای معافیت از برخی موارد، بیشتر از دیگران مشمول پرداخت حقوق دولتی می‌شود؛ این در حالی است که کشور سال‌هاست شعار مبارزه با خام‌فروشی سر می‌دهد و ارکان مختلف آن با تصویب قوانینی همچون عوارض بر صادرات مواد خام معدنی، سعی در توقف خام‌فروشی دارند.

ورود کالاهایی که تولید داخل دارند، جلوگیری می‌کند. این دو قانون متناقض وقتی نمود می‌یابد که مثلاً سرمایه‌گذار خارجی بخواهد ماشین‌آلات صنعتی از کشور دیگر وارد کند. در صورتی که سرمایه‌گذار خارجی می‌گوید من ابزار خود را دارم و در صورتی که بخواهم به کشور خود برگردم هم ابزار را بر می‌گردانم. همین رویه‌ها مشکلات زیادی ایجاد کرده و ما در حال پیگیری آن هستیم. اینجاست که به نظر می‌رسد قانونگذار باید این دو مسئله را با یکدیگر مقایسه کند و توضیح دهد کدام کار منطقی‌تر و درست‌تر است. ماده ۱۳۲ مالیات‌های مستقیم توضیح می‌دهد که برخی طرح‌های توسعه معافیت‌های مالیاتی دارند که اول توضیح می‌دهد این قانون مشمول همه طرح‌ها می‌شود اما در یکی از بندها ابهام ایجاد می‌کند. اتاق بازرگانی همواره سوال می‌کند که کدام طرح‌های تولیدی مشمول معافیت‌ها می‌شوند. البته اتاق نام‌نگاری‌هایی هم در این باره کرد اما هنوز با وجود اینکه چند ماه از این مکاتبه می‌گذرد پاسخی دریافت نکرد. این ابهامات باید حل شود که به نسبت بهتر شده‌اند.

آیا به اعتراض فعالان بخش خصوصی پاسخی داده شد؟

اعتراض‌ها در مورد تورم قوانین زیاد شده که بسیاری موارد رفع شده است. یک نکته دیگر هم اینکه قانون تسهیل فضای کسب و کار صدور مجوزها را بسیار گسترده کرده که این امور تبعات زیادی هم داشته است. باید جانب تعادل را در نظر گرفت نه اینکه قوانین ضد و نقیض را اجرا کرد. در مواد یک، شش و هفت اصل ۴۴ اجازه نمی‌دهد دستگاه‌های اجرایی مانع تولید شوند. از سوی دیگر در قانون جدید ذکر شده به دلیل اشباع بودن بازار یا محدودیت‌های دولتی یا ظرفیت‌های دیگر می‌توان مانع شد. مرکز پژوهش‌های مجلس هم اخیراً به این مسئله اشاره کرده است.